

Mulrøj

Iflg. sagnet er der "Troldehøj i højen":

På Vollerup matr. – nr. 27 skal også have ligget en høj med "Troldehøj" i. Og Maalerhøj (Mulrøj) på Vindebæk Mark:

"Mulrøj, hvor der er set lys brænde, kan takke sine trolde for, at den endnu er bevaret."

Da den o. 1850 skulle sløjfes, magede de det, så et par træsko revnede for den daglejer, der begyndte, og så turde man ikke mere.

Historisk Samfund for Præstø Amt 1929-33

Fra Laurits Larsen hjemstavnsange "Møn i digte"

Per Madsen ejed Målerhøj;
han sagde til Hans Kvant:
Vi fik måske en skæppe guld,
hvis højens skat vi fandt.

Så tog med spade, skovl og stang
fra højens top de fat
og grov i ler og senet rod
fra tjørnens tætte krat.

Men da det efter davretid
først rigtig skulde gå,
da smadred kvantens træskobund
fra venstre hæl til tå.

Han mumled lidt om troldepak
og gamle nissebo,
som bedst det lønnet sig,
at folk lod have fred og ro.

Men middag gik. De stamped på,
de kom vel ned til sidst.
Da revned både gjord og træ
om kvantens højre vrist.

»Nej, holdt, Per Madsen,« sagde han,
»her kommer vi til kort.
Nu holder jeg. Stå du så selv
og smid din velfærd bort!«

Og dermed stavrede Hans Kvant
på sokkerne af sted.
»To træsko skal jeg tro er nok,
mig får de ikke med.«

Men Målerhøj fik lov at stå,
og tjørnen plads at gro.
Bag krattets grønne huepuld
sad trolde og lo.

Målerhøj også kaldet **Mulrøj** er en gammel "**Blushøj**", som før i tiden brugtes til at meddele sig til de omliggende sogne og øer. Den er "adopteret" af Fanefjordskolen og 3. klasse passer den for Storstrøms Amt.

Jonna Kjær-Nielsen

Hr. Truels Døtre

En nordisk folkeviser om *Hr. Truels 3 døtre*, der overfalder og skændes af røvere, er blandt andre egne også stedfæstet til *Falster-Møn*. I Sandvigs gengivelse af sagnet, der beror på mundtlig overlevering, fortælles, at røverne blev rettet på en høj mellem Fanefjord Kirke og Hårbølle. Også krigsråd L. Schiøtz nævner i "*Møens antiqvariske Beskrivelse*" 1854 de 2 røvers henrettelse her, og at den tredje efter en pilgrimsrejse blev "*begravet i en Høj, Hestehave kaldet, hvor et kors har stået, men som blev ødelagt i sin tid af Venderne*".

Ellers nævnes gerne *Pilgrimsstenen* som hans grav.

Pilgrimsstenen har ligget i skellet til Kokseby nær Fanefjord indre Vig, var stor og tilhugget.

Til stenen har været knyttet sagnet om "*Hr. Truels døtre*", der af røvere blev voldtaget og myrdet; røverne viste sig at være pigernes egne brødre, der som små var blevet fanget af røvere. De to blev stejlede, den tredje sprang ud af vinduet og undløb. Han sonede siden sin synd med pilgrimsrejse.

"Kom siden tilbage og blev begravet på Hårbølle Mark, hvor der tilforn har stået et lidet Liigtræ med et kors, som kaldtes Pillegrimssteenen, hvorved ere opgravede mangt Menneskeben".

"Dette sagn fortælles på Møn med indflettede vers af den gamle vise, som findes i *Danske Viser fra Middelalderen III, 392*", meddeler Thile i 2. udgave af sin *Danmarks Folkesagn I, 364, (1843)*, hvor der også findes en mængde henvisninger til ældre litteratur om Møn, hvor sagnet om *Hr. Truels døtre* er omtalt. En udførlig redegørelse for Folkevisen "*Hr. Truels Døtre*" er givet af Axel Olrik i *Danmarks gamle Folkeviser, Danske Ridderviser I, 1895-98, 114 ff, vise nr. 338*.

Under Vender krigen gik i året 1172 en skare vendere i land på Møn ved Grønsund, hvor de nedhuggede et på strandbredden rejst kors. Dette kors er måske identisk med det kors, der, som ovenfor nævnt, hedder "*Pilgrimssten*", hvortil sagnet om "*Hr. Truels Døtre*" henlægges.

Efter B. C. Sandvigs oplysninger (1776) kunne det se ud til, at der har været en begravelse ved *Pilgrimsstenen*, og denne gravplads har øjensynlig hørt den kristne tid til, siden der har været rejst et kors ved den, måske det sidste minde om en kirke eller kapel for fiskere og søfolk?

Historisk Samfund for Præstø Amt 1929-33

**Iflg. Mads Lidgaard "DANSKE STEN FRA SAGN OG TRO" er *Pilgrimsstenen*,
Fanefjord, forsvundet!**

Og er den nu det?

Iflg. Niels Poulsen, Fanefjordgade 149 ligger dele af pilgrimsstenen nu i hans have. Forhenværende vognmand Konrad Petersen er vokset op på den ejendom, som Niels Poulsen nu ejer, han fortalte at *Pilgrimsstenen* lå på marken til denne ejendom, matr. nr. 19, og at:

"Den var stor som et hus".

Konrad Pedersen havde i 1950'erne og 1960'erne forretning der, hvor nu Eigil Olsen, Fanefjordgade 151, har vognmandsforretning.

Dele af Pilgrimsstenen, der lå i marken på Niels's ejendom, er nu flyttet den ind i dennes have, den er blevet delt i flere stykker, en stenhugger som boede i Klemmen havde den under sin hammer bl.a. til vejmateriale og man kan stadig se mærker fra boret.

Niels Poulsen beretter, at da han gravede stenen op for at flytte den, stødte også han på menneskeknogler, så måske er det pilgrimmen der er dukket op i Damme By, ja, det er jo omkring 1000 år siden, historien skulle have fundet sted, så historierne og myterne er mange i de forløbne år!

Iflg. overleveringen har **Pilgrimsstenen** har ligget i skellet til Kokseby nær Fanefjord indre Vig! Og måske passer det? Med lidt god vilje er matr. nr. 19 Damme By, måske i skelet til Koxeby nær Fanefjord indre Vig!

Sagn om Røvere

I Koxeby boede omtrent år 900 en mægtig ridder ved navn *Hr. Truels*, som med sin hustru, fru Mettelil, havde seks børn; men røvere bortstjal deres tre sønner, så de havde kun tre døtre tilbage. Om disses skæbne fortæller sagnet:

En søndag morgen vækkede *Fru Mettelil* sine døtre og sagde:

*"Stå på, mine døtre, I sove vel hårdt!
Nu haver I sovet jer Froprædiken bort!"*

Hvortil jomfruerne svarede:

*"Og have vi forsovet vor ottesang,
da ville vi gøre vor højmesse lang."
Men da de komme til Tostrupe Lund,
der mødte dem de tre røveres hund."*

Og da kom røverne og sagde til jomfruene:

*"Enten ville I være tre røveres viv,
eller vil I miste jert unge liv?"*

Men de gav røverne til svar:

*"Ikke vil vi være tre røveres viv!
Langt heller vil vi miste vort unge liv!"*

*Ridder Troels på Kokseby Slot, blev spået af en heks,
at han skulle dræbe sine egne sønner!!!*

Da dræbte de to røvere dem, skønt den tredje rådede derfra; og de lagde jomfruernes lig i sække, og bredte deres klædningsstykker og kostbarheder ovenpå. Silde ud på aftenen kom hver med sin pose til *Hr. Truels's gård*, tog plads ved bordet og lod sækkene stå henne i krogen. Nu begyndte de at drikke og drak *Hr. Truels* således til, at han måtte gå til sengs. Derefter begærede de *Fru Mettelil*, som blev ene tilbage, men hun vidste vel at redde sig og bad dem om, at måtte se, hvad de havde i deres sække. Men da hun så sine døtres klæder, gik hun ud og vækkede *Hr. Truels* og alle hans mænd. Røverne blev da taget til fange og bekendte for *Hr. Truels*, at de var af ældet herkomst, men at de engang, da de skulle gå i skolen, var strålet af skovrøvere.

Da kendte Hr. Truels i dem sine egne sønner og gav dem det råd, at de skulle rejse til *Det Hellige Land*, for at sone deres brøde. Men de to ældste, hvilke havde den største skyld, ville lade deres liv vor. Den yngste derimod gjorde en *Pillegrimsfart*.

Øst for Horbelev Kirke ses endnu den høj, hvor de to er stejlede. Den tredje kom efter flere år tilbage, levede lang tid der på egnen og gjorde bod for sine synder. Da han var død, blev hans legeme begravet på marken der, hvor endnu "*Pillegrims-Stenen*" ligger.

Om denne begivenhed har Horbelev beboere opbevaret en gammel vise, efter

"Beskrivelse over Øen Møen" 1776, af B. C. Sandvig:

Hr. Truels i Koxeby

I Koxeby har ved år 880 eller 900 boet den mægtige ridder Hr. Truels, hvis døtre, da de ville gå til Horbelev Kirke på Falster, efter de her på den tid ingen kirke var på landet, blev dræbt af 3 røvere, hvoraf den ene var deres kødelig e broder. Herom har Horbelevs beboere en gammelvise, som Pontoppidan omtaler Marm. Dan.Tom.I.p. 275, og som jeg her vil indføre, eftersom den viser både Møns og Falsters gamle navne, og dog aldrig før er trykt.

Voldene og gravene om hans slot kan endnu ses spor af.

Visen lyder således:

1. Hr. Truels han boede ude ved ø,
langt ude ved Fruerlands-Ø,
så høviske haver han døtre tre;
men silke drager de roser.
2. Fru Mettelil vækker sine døtre tre,
langt ude ved Fruerlands-Ø:
stå op mine døtre, jeg vække eder vil;
men silke drager de roser.
3. Stå op mine døtre, I sove vel hårdt,
nu have I sovet jer proprædiken bort.
4. Og have vi sovet vor proprædiken bort,
da ville vi gøre vor højmesse lang.
5. Fru Mettelil slår ude deres gule hår,
hun vidste ej, hvor det skulle dem gå.
6. Hun fletter dem alle 4 til midje,
den tredje skætter hun meget vel.
7. Så slår hun over dem kåben blå,
til Horbelev kirke ville de gå.
8. Men der de komme i Tåstrupe Lund,
der mødte dem tre røveres hund.
9. Men der de kom i Tåstrupe Riis,
der blev dem tre røvere vis.
10. De røvere gange til tone,
de skemte deres knive så brune.
11. De stemme deres knive både brune og blå,
til Horbelev (Åstrup) kirke mon de gå.
12. Da de kom tilbage i Tåstrupe Riis,
der blev dem igen de tre røveres vis.
13. Enten vil i nu være tre røveres viv,
eller I vil miste jert skønne liv.
14. Ikke vil vi være tre røveres viv,
langt heller vil vi miste vort skønne unge liv.
15. Den tid de havde de to da myrdet,
langt ude ved Broderlands Ø,
den tredje stod dem så hårdt imod.
16. I gøre det for vores ære,
I gæste Hr. Truels i kvæld.
17. Det lakked nu fast ad kvælde,
de gæsted Hr. Truels i kvælde.

18. Og der drak de så længe,
langt ude på Fruerlands Ø,
de drikke Hr. Truels til sengs.
19. Hør i stolte Mettelil, hvad vi siger jer,
vil I nu love os alle tre.
20. Vel vil jeg love jer alle tre,
må jeg kun i jeres sække se.
21. Stolt Mettelil i deres sække så,
der så hun hendes døtres røde guld lå.
22. I sidde ned og tøvde lidt,
medens jeg sanker mit guld i skrin.
23. Stolt Mettelil ud af døren træder,
så stor en jernstang skød for igen.
24. Stolt Mettelil svøber sit hoved i skind,
så går hun i højenloft for Hr. Truels ind.
25. Stå op Hr. Truels, og klæd eder på,
de røvere har vore døtre myrdet.
26. Hr. Truels lader råbe over sin gård,
stå op mine hofmænd, bind harnisk på.
27. Binder harnisk på foruden falsk,
de røvere er så hårde halse.
28. Siger mig nu I røvere her,
hvem eders forældre er.
29. Vor fader sendte os i skoven at gå,
da blev vi af skov-røvere stjålet bort.
30. Der har vi været i 14 år,
ædt vores brød med kummer og sorg.
31. Nu er de gamle skov-røvere døde,
nu er vi gået ud at søge vort brød.
32. Den første gerning vi har gjort,
i går myrdede vi tre jomfruer gode.
33. Hr. Truels han svarede, han var vel ve,
ak, nu er alle mine børn forset.
34. Det var eders moder i ville trolove,
det var eders søstre i myrdede i går.
35. Jeg vil nu give eder klæder og nye,
så må I rejse af land og by.
36. O nej, kære fader vi ikke vil,
liv for liv det hører så til.
37. De ledte dem udenfor byen,
langt ude ved Argelands Ø,
og der måtte hoved for klingens springe,
men silke drager de roser.
38. De to måtte klæde stejle og hjul,
langt ude ved Fruerlands Ø,
den tredje fik skoven til skjul,
men silke drager de roser.

Grufuldt sagn

Ligger der nu en virkelig begivenhed til grund for dette grufulde sagn?

Jeg tror ikke man bør tvivle om, at det i hovedsagen kan være sandhed. Det er skrevet af den omhyggelige Thiele i begyndelsen af forrige århundrede, da slægt efter slægt havde bevaret erindringer om begivenheder, som ofte gik tilbage til den mørke middelalder, og som ikke sjældent har stået for en historisk prøve, når en sådan har været mulig.

Med hensyn til grusomheder, bortførelser og røverier stod middelalderen jo ikke tilbage for vor tid, selvom dimensionerne dengang var mindre.

Acton Friis: "De store øer" bind II side 408-9

Lindormen i Trehøjene

I to høje i Damme, måske to af *Trehøjene* på matr. nr. 7a, (matr. nr. 7a er Præstebjerg jorden) mener man, der har været en lindorm, som pastor A. Bork (1733-57) engang var i lag med. Et barnebarn af en landbrugskarl, præsten havde, fortæller således derom:

"Folk der i Damme vidste ikke, hvad det var, der boede i højen, men de kunne se, at det havde fast bo i denne og havde sin gang over i den anden, for der var ligesom en gangsti mellem dem, som der aldrig voksede et strå på. Til sidst kunne de aldrig få et stykke kreatur til at gå i den mark, hvor højene var, og så sendte de bud over til pastor Anker Bork og bad ham om at komme og hjælpe dem. De siger, at han kunne mane ned. Det endte dog med, at præsten måtte flygte, og efter den tid kunne man somme tider se den, for så gik han fra den ene høj til den anden, når han fik det i sinde".

Pastor Obel (1841-57) så engang *Lindormen* stå på halen oppe på Kongsbjerg – som nu ligger for enden af Vindebæk Kobbelvej - fortæller hans datter:

Den rystede advarende på hovedet og manken. Far kom hjem og var meget stille:

"Jeg har set Lindormen, hvad mon der nu vil ske, for det sagn går der, at den viser sig kun, når der er ulykke i vente over landet, og sidste gang kommer den, når Danmarks undergang forestår"?

Historisk Samfund for Præstø Amt 1929 – 1933

Kongsbjerg er en bakke med end del bevoksning og den er tilknyttet gården for enden af Vindebæk Kobbelvej. *Poul Hansen*, nu Kobbekildevej 2, som har boet der det meste af sin barndom på Kongsbjerg fortæller, at hans mor *Emma Hansen*, ofte hentede sand i bakken til sine gulerødder, men da hun fik at vide, at der i bakken lå en guldkæde, som *Lindormen* passede så godt på at den ville slå dem ihjel, som fandt kæden, holdt hun op med at grave efter mere sand der!

Jonna Kjær-Nielsen

Lindormen i Kongsbjerg!

I Fanefjord sogn er der tre bakker, *Lovbjerg, Præstebjerg & Kongsbjerg*, og navnlig fra den sidste var der en herlig udsigt. Når der kom gæster i Præstegården, skulle avlskarlen gerne køre os derop, og samtidig hilste vi på hans fader, en velstående gårdmand, som ejede *Kongsbjerg*. Engang fulgte manden selv med, og så fortalte han:

"Ja! Man kan nu mene hvad man vil, men der er det til, vi ikke kan forstå. Min fader har fortalt, at en dag han kommer nedenfor Kongsbjerg, da ser han Lindormen stå på sin hale oppe på Kongsbjerg, den rystede advarende på hovedet og manken. Fader kom hjem og var meget stille: Jeg har set Lindormen, hvad mon der nu vil ske, for det sagn går der, at den viser sig kun, når der er ulykke i vente over landet, og sidste gang kommer den, når Danmarks undergang forestår".

*Frk. Asta Thorlacius efter fhv. Institutbetyrerinde Obel
Historisk Samfund for Præstø Amt 1920*

Er der mon nogen der ser Lindormen mere? Eller har Danmarks lidt sin undergang?

I øvrigt har der været yderligere to bakker i sognet ifølge Paludan:
Dødningebakken og Langbjergene, alle i Grønved skov eller Fanefjord Skov.

Om Røddingekongens begravelse på Møn og to mærkværdige Jættestuer i en høj nær derved

Så længe Østersøen endnu ikke havde åbnet sig huler i de finske skær og i sin egen afgrund hvorigenem den kunne afsætte noget af det vand, som fra Nordsøen, formedes Bælterne, indstyrtes, stod den meget højere, end for nærværende tid. Følgen var, at Danmarks strømme og floder ej alene da fandtes sejlbare næsten alle vegne, men at også nu en del mindre løb, som førhen kunne befares med temmelig store skibe, er ved vandets synkning, som i det baltiske hav har i nogle århundreder fundet sted, blevne aldeles udtørrede.

Der går det sagn, at Møns land, indtil det tolvte århundrede, udgjorde en øgruppe af 7 særskilte hovedøer, imellem hvilke vikingeheltene og sørøverskibene havde deres bekvemme sejlads og smuthuller. – Vore bækkers brede og flade senge, engdragene, de forrige strandlejer, viser iagttageren, at der er tilstrækkelig grund for sagnet. Man kender endnu bestemt Grænserne for enhver af hine øer, af hvilke Grønø - Fanefjord sogn med landets sydøstlige strækning lige op til Mandemark Sø - og Enebærlandet eller højen Møn - Magleby sogn, som skilles fra Vesterlandet ved Borre Mose - var de vigtigste. Så bekendt dette er på Møn, så almindeligt antaget, efter fortællingen fra slægt til slægt, at disse øer, én eller flere samlede, har haft deres drotter eller fyrstekonger: Grønjæger med hans hustru Fane på Grønø, Jetten fra Upsal på Høje Møn o. fl. sysselsætter endnu almuen ved sagn om deres bedrifter.

Også Røddinge distrikt. Fordums Sprovø (Sprove) - bevarer mindet om en af sine herrer, under navn af Røde, eller Røddingen-kongen. Hans kongerige har været, som næskongernes i almindelighed, omskrevet af meget snævre grænser. Vil man efterse kortet, finder man at vandet fra Storebælt, i sit løb her, igennem Grønsund til Østersøen har skåret sig i bugten mellem Koster Ø og Tjørnemark, har taget en østlig gang op under Frenderup bys gårde, derefter sydlig igennem Åmose over Søgård, d.e. Damsholte præstegårds Ellemose, så vestlig over Marienborg engslette, dens vandmølle løb, ud i Røddinge Sø til den berømte fiskerhule, og derfra igen i stranden eller Tostenæsbugten. Det hele kongerige havde således en omkreds af 2½ danske mil.

Navnet Røthe eller Røe, hvilket hidindtil er meget brugeligt som tilnavn her på landet, har således som det hele folkefærd Røtheraner (det jeg drister mig til at oversætte ved: Røddinge), været hæderligt i fremfarne tider. Når Facitus taler om de små folkestammer, der boede omkring Longobarderne, siger han om Reudignerne, hvilke Anqersen udtrykkelig anviser på Møn, at der er intet synderligt ved dem at bemærke, uden at de med de andre dyrke herte. Saros overfætter Vedel (1575) omtaler Rotheranerne, i Valdemar den 1. 's tid, som "*Offuergiffne og grumme sørøffuere*".

Hos andre gamle skribenter finder vi dem under navn af Redinger, Redinge=Vender, Røthinger. Nu var det vel ikke i sig selv så underligt, om hin romerske historieskriver, der omtaler flere ligeså uberømmelige småfolk, har forstået under navn af Røddinge alle mønboer; ej heller er der flere grunde for at Rheudigni, Redigne=Vender og Røtheraner heller skal betyde Rûgens beboer, hvad nogle ville, end Møns allerhelst da sidste nok ikke, i ældre tider, har givet første meget efter i sørøveri. Almuen slev her på landet priser, næst Buse (Buser = etflags sørøverskibe) og Mandemark på Klinten, Askemændene og Røddingerne, som på denne egn er naboer, for de drabeligste i oldtiden. Lige meget! Men i den specielle danske historie er det dog slet ikke af vejen, af byers, steders og folkeklassers navne, sammenlignede med vore oldsagers og vor hedenolds skribenters udsagn, at oplyse, så meget som muligt, det ene ved det andet.

I den mørke tidsalder bringes det virkelige dog sjældent endog kun blot til sandsynlighed, sålidet som navnenes oprindelse og begivenhedernes virkelighed lader sig overbevisende godtgøre. Imidlertid glæder det oldgranskeren, der med længselsfulde blikke efter nye opdagelser skuer ind i den nordiske fortids dunkelheder, og hvis bryst gløder for nationallære og nationalkraft, hvis gamle højsæde han øjner i hellige skygger, om han kunne fremføre af højene og gravene selv helte, der har givet små folkestammer navn, især når historien ellers gør det rimeligt, at hine virkelig har været til.

Lad så det være, at Anqersen og jeg drømmer, når vi sætter Tacitus'Røddinger og Saros Røtheraner på Møn. Vort Røddinge kan i senere tider, end da hin romer skrev, har fået sit navn, og i det små være mærkværdigt nok alligevel.

Suhm fortæller: At en vis Søkonge Røthe, i Lejre=kongernes Rorik den 2.'s og Helge den 2.'s tid, omtrent år 630, udøvede såre mange grusomheder på de danske øer. Bl.a. lod han sig ikke som andre sørøvere nøje med at stille sine fanger ved godset og overklæderne, men klædte dem nøgne, og lod dem undertiden fare; hvorfor og endnu til Saros tid, ethvert groft røveri blev kaldet Røthe=Ran. Undertiden og sædvanligvis når de havde gjort ham kampen for hård, tog han livet af disse fanger på den frygteligste måde. Således f.eks. lod han den ene fod på dem gøre fast i jorden, under et sig lavt udbredende træ, drog så med magt en stiv gren ned, bindende dertil fanges anden fod, lod derpå grenen pludselig springe i vejret, og det ulykkelige menneske spalte.

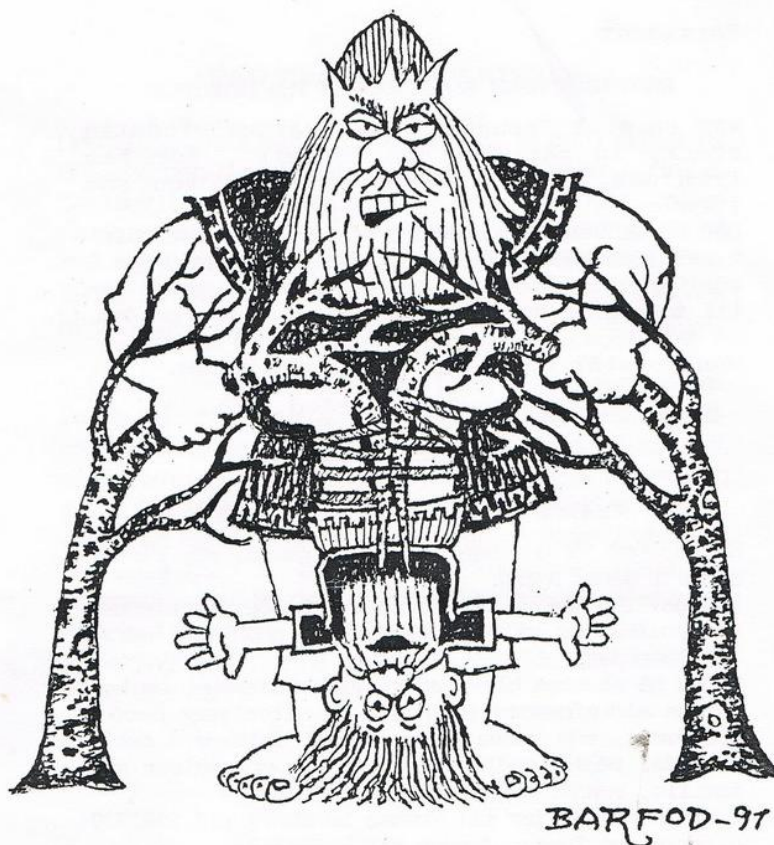
Imellem Møn og Skåne har han haft en fægtning med en Søkonge fra Fyn ved navn Hane, som blev slagen, hvilket gav anledning til det ældgamle ordsprog: "*Hjemme er hanen dristigst*". –

Endelig gik en anden søhelt, Harald den Gamle han i møde fra Skåne af og dræbte ham, i hvilken kamp Harald dog selv blev dødelig såret og tilsatte livet. *Så vidt Suhm.*

Hvem ved, om ikke den omstrejfende fribytter har haft sit bo og sit hjem i det skjulte sund ved Røddinge, - om det ej er den samme, der har givet distriktet sit navn og ligger der begravet? Thi man fortæller endnu her, at kong Rød skal have været en frygtelig og grusom karl.

Engang siger man, har en anden konge, der går under navn af Borre Søkarl, fordi han boede på den lille ø Borren, nord for Røddinge, vovet sig over på hans gebet, men Røthe, der længe havde kæmpet mod ham, skød ham, med en stålbue, pilen igennem ryggen, at han styrtede. Denne Borrekonge har, efter sagnet her, forud fældet en af Røthes kæmper Atte, og sænket ham i Attekilde nær Ebbelnæs. Kilden er nævnt efter den dræbte.

Man viser endnu i en af Ebbelnæs gårde stedet, hvor *Borren Søkarl* faldt. Andre eventyr fortælles om Røddingekongens mod og grusomhed. Men hans grav findes syd for byen af samme navn. Det har været et af den slags begravelse, som i sagaerne hedder kæmpesenge, bygget på sletter eller lavere høje, end de, inden i hvilke de kyklopiske stenbygninger kæmpestuer er rejst. Hine mindre anselige end disse, altid over jorden, bestående, hvad sengen eller graven selv angår, af et stenparallelogram, omtrent 3 alen langt, 1½ alen bredt; deraf to falde på kant rejste sidesten, aldeles glatte indad til ligstedet, og net sammenføjede med begge endesten; oven over samme en eneste dæksten, enten flad, som Røddingekongens, hvorpå de rimeligvis er sket en ofring, eller aldeles i form af vore grave på kirkegårdene, som Grønjægers og Fanes ved Hårbølle, Fanefjord sogn. Uden om stenkisten er eller var stedse en dekoration af spidse kampesten i en aflang firkant, af større eller mindre længde, indtil 200 alen, men aldrig over 15 alens brede, sandsynligvis ganske i målet efter den søhøvding's skib, som på forhøjningen blev opdraget og tjent ham til bål, efter at have først forstillet et *castrum doloris*. –

Kong Røthes gravminde har været af denne slags. Endskønt stenkransen er brugt til stengærder og højen overpløjet, er stenkisten der. Men dækstenen, som har ligget over hans aske, befinder sig nu på den kunstige jættestue, som af forrige kammerherre, A. B. de la Calmette, er anlagt ved det norske hus i Marienborg have. Denne overliggersten må have en sjælden høj alder, thi den er så medtagen af mangfoldig århundreders vejr og rå luft, at uagtet den oprindeligt er den hårdeste stenart, findes den pladevis så mør, at den kan pilles bort med fingrene. Hvor materien har været blødere, er rundt om dybe indædte furer. Askegrå og brun mos, farer og stenurt har ganske dækket den. Et ærværdigt minde fra den grå alderdom! Dens omkreds er hen ved 16 alen, den brede $4\frac{1}{2}$, dens tykkelse omtrent 1 alen; næsten fald for oven og neden.

Johan Paludan: Forsøg til beskrivelse over Møen, 1. del

Klekkendehøjen

er den eneste dobbeltkamrede jættestue på Møn. Den blev opført i yngre stenalder 3.200 år før Kristi, bondestenalderen, hvor storstensgrave og kultdyrkelse var i højsædet.

Det er nu muligt at komme ind i begge kamre efter restaureringen, sommeren 2001, i en af Danmarks ældste og mest berømte bygningsværker.

Fra højen er der en flot udsigt ud over Smålandsfarvandet til bl.a. Farøbroerne med omgivende øer! *Klekkendehøjen* er en 5000 år gammel *dobbeltjættestue*, som blev udgravet af kammerherre A. de la Calmette på Marienborg.

Syd-kammer: Længde 4,70 m. bredde 2,40 m.

Nord-kammer: Længde 4,20 m. bredde 1,85 m.

Begge gange: Højde 1,25 m.

Iflg. Arkæolog Svend Hansen er Klekkendehøjen og Røddingehøjen identiske.

Ved udgravningen i slutningen af 1700-tallet, foretaget af kammerherre Calmettes hushovmester og 14 hovbønder, blev foruden skeletdele fundet to hele lerkar, ravperler, økser af flint og bjergart samt nogle flintdolke. Genstandene blev i 1807 sendt til det nyoprettede Nationalmuseum i København, et af de første bidrag til museet.

Man fandt indgangen til det nordlige kammer, men ikke til det sydlige, hvorefter man med dynamik, sprængte dele af den sydlige kammers dæksten væk.

Udgravningen var en af de tidligste, der er foretaget i Danmark. På det tidspunkt havde man ikke kendskab til oldtidens kronologi, og man mente, at der i dobbeltjættestuen, der var formet som en *Thorshammer*, var begravet to fosterbrødre. De mange døde måtte være faldet i kamp sammen med de to hoveddinge.

Ved en restaurering af det sydlige kammer i 1987 fik man bekræftet en tidligere iagttagelse fra en anden jættestue på Møn, at bondestenalderens højbyggere ved hjælp af skrå lag af brændt flint bag tørmursstaberne havde sørget for, at kammer og høj blev drænet og således holdt fri for fugtighed. Endvidere var der en afsats omkring højen.

Det er foreslået, at den blev brugt til henstilling af offergaver, f.eks. lerkar med mad og drikke. Foruden ved gravene ofrede man også i moser.

Ikke langt fra Klekkendehøj ved Lerbæk er omtrent på samme tid ofret 8 flintøkser.

På samme tidspunkt syntes det nordlige kammer at være i rimelig stand. I slutningen af 1990'erne måtte det dog låses af, fordi der var alvorlig risiko for, at det ville styrte sammen.

Restaureringsarbejdet begyndte i sommeren 2001 og hele sommeren kunne man følge arkæologernes arbejde, mens det stadig var muligt at komme ind i det sydlige kammer.

Problemet var at to bæresten i den vestlige langside var sunket 20-25 cm i jorden. En grævling eller ræv har på et tidspunkt i de sidste 200 år gravet en gang under bærestenene, som efterfølgende var sunket i ned i gangen. Flere af dækstenene havde derfor mistet deres fundament og var i fare for at styrte ned.

I løbet af efteråret 2001 dækkede græsset *Klekkendehøj* og gravhøjen står atter, som da den blev bygget for 5000 år siden, men en undtagelse:

Der er nu installeret elektrisk lys i højen.

Om Fanefjord eller Sønder-sogn

Af sundet Phane-Fjord er Phane-Fjord med landsbyerne:

Volderup, Dame, Harrbølle, Leerbæck, Toftænæs, Vindebeck, Koxeby, Bremad og Ascheby:

Den kirke Fanefjords på marken åben står,
fra sundet Fanefjord man den i sigte får.
En dejlig marmor-sten fra denne kirke førtes,
til Skåne kirke Lund; men da til hove hørtes,
at biskoppen Albin dertil fordristet sig,
unåde fulgte på, som og var ventelig.
På skansen Hårbølle mod Falster kan man agte,
en nedbrudt helligdom, om man den vil betragte,
man ben af mennesker, opgraver, finder der,
et lig-træ, kiste-lig med krusefiks der er!
En pilgrimssten i fordum tid og dage,
af bønder kaldtes det, dertil var vel kapel,
hvor messe holden blev for hans udfarne sjæl.
Han var ej slet og ret! Måske han haver vandret
bort fra Jerusalem¹⁾ og ville ej forandred
sin pilgrimsfærd, måske på klæder bar
et X, som Erik god, der Dannekonge var.
Det høje Præstebjerg ved Vollerup betragtes:
Der er en kilde med iskolde sommervand²⁾,
med lunkent vintervand, som isen smelte kan.
En præst, som hed Hr. Hans, i Vollerup har funden
en krukke fuld af ben, opgraven udaf bonden,
en kåber-kniv og spyd hos samme krukke lå,
den krukke var af ler, som denne præst han så!
Men kåber-krukken blev i Keldby-sogn optagen,
hvoraf man slutte kan, hvordan de bar sig ad,
når døde jordet blev med deres dødnings-rad!

- 1) *Muligvis har han lidt skibbrud og er druknet og vandet har skyllet ham op på land, eller og han har villet rejse igennem landet, og just i det samme er blevet syg og hurtigt død.*
- 2) *Kilden skal være god for kvinder der lider af modersyge!*

Beskrivelse over øen Møen af F. Kaalund Christensen

Afslutning!

*"Her hviler Grøn med Fane sin
som trættet rasken Hjort og Hind.
Tak bonde god den dyre Gud,
nu går du tryk ad Sundet ud".*

Dette lille vers går igen og igen i mange af teksterne, og det bliver nævnt mange gange fordi det har et sammenhænge med netop den beretning, det er nævnt sammen med!

De forskellige udformninger og udlægnings af verset er afhængig af den tid de er blevet skrevet i!

*Kan Grøn Jæger hjælpes og løses fra sin last
således at jomfruerne kan udføre deres arbejde og lægge
"Guldkæden" om det hele land så ingen fjende kan komme til os?!*

Upsals-Jetten Grøn er en farlig mand siger det gamle vers, han herskede over Møns land, han red i det ganske land, så er spørgsmålet om Møn dengang blev anset som eet land og at Grøn var konge over hele Møn.

Tre klintekonger – tre Upsals-Jætter har regeret på de hvide klinte i hind forgangne fortid, som via overlevering er gået i arv som en spændende historie, der har mange beskrivelser alt efter forfatter og egn!

En anden historie fortæller om en *Grøn Jæger* der ikke kunne lade være at ty til flasken og derved tabte sit land!

Og disse historier lever i bedste velgående *Jæger Grøn & fæstmø Fane!*

Fane tager sig af den faldne jæger, helbreder ham med salve og kvindelig omsorg. Jægeren der alligevel ikke kan lade være at ty til flasken for igen at komme falden hjem!!

Jamen, det kan jo ikke være *Fanes* omsorg der mangler, hvad mangler så?

Grøn Jæger, har brug for at være udfarende, han vil gerne redde sit folk – "*tager en tår over tørsten*" - og kommer slagen hjem, som så mange "*Jægere*" og "*udfarende mænd*" i vor tid.

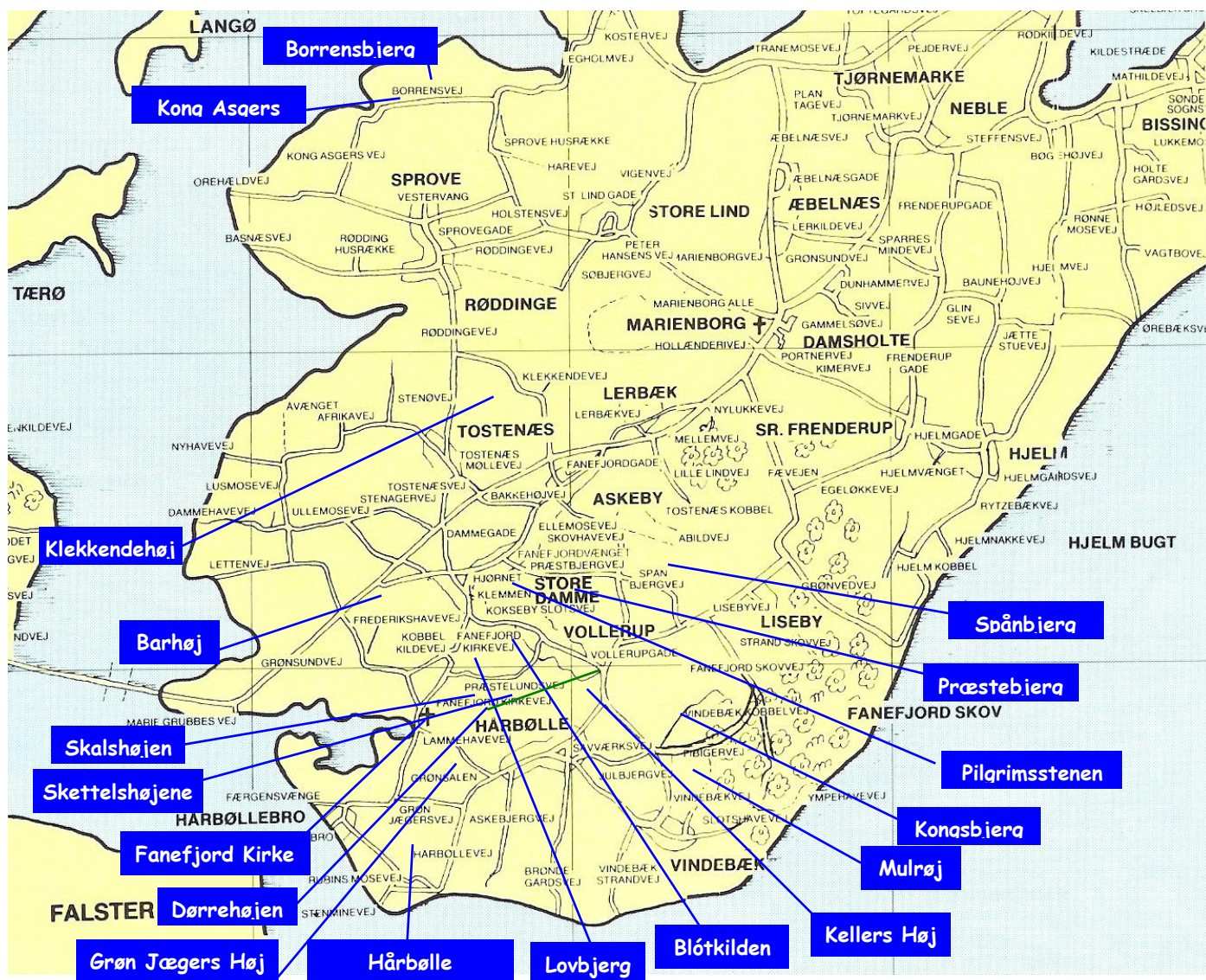
Det udfarende er stadig i højsædet, dejligt med den kvindelige omsorg, når man kommer falden hjem!

I vore dage lærer kvinderne at være ligeså udfarende som mændene, så måske er det mændenes tur til at drage omsorg og derved slippe for:

"En tår over tørsten" og lade matriarkatet komme til igen, som i skjoldmø Hethes og Fanes tid!

Kort over fortidsminder, bakker og høje på Vestmøn

Kildemateriale

Historisk Samfund for Præstø Amt 1929 – 1933
Historisk Samfund for Præstø Amt 1920
Johan Paludans Møns Historie, bind I & II (præst i Fanefjord 1788 – 1821)
Frede Bojsen: Af Møns Historie, bind I & II – 1905-1906
Øen Møen: B. C. Sandvig 1776
Fanefjord Sparekasses festskrift 1951
"Danske Helligkilder" af Siegfred Svane:
Resens Atlas Møn, "Om Fanefjord sogn"
Møn - P. Rønn Christensen "Fra Sagenes Verden" - Gads små egnsbøger - MØN
LASA - Lokalhistorisk Arkiver Storstrøms Amt
356 oldtidsminder på Øerne – Gyldendal
Møns Oldtidsminder v/Bodil Leth Larsen - Møns Turistforening
Møn – dysser, jættestuer, bronzealderhøje & jernalderhøj
J. Jensen: Historisk - topografisk Beskrivelse over Møn
Mads Lidegaard: Danske Høje fra Sagn og Tro
Mads Lidegaard: Danske Sten fra Sagn og Tro
J. M. Thiele: "Danmarks Folkesagn" II v/Per Skar
Thorkild Gravlund: "Herredsbogen, Sønderjylland og øerne" bd. 3, 1930
Danmark Gyldendals Egnsbeskrivelse, bind 7: Lolland-Falster-Møn med omliggende øer
Kaalund Christensens beskrivelse over øen Møen
J. L. Heiberg 1791-1860
Palle Lauring: Sjælland, Lolland, Falster og Møn. Forum, København 1980
Danske Folkedigte – Gyldendal 1965
Acton Friis: De Danskes Land, "Danmarks store øer" II
Ragnhild Hansen
Kirsten Hansen
Tegninger af Bent Barfod
Private fotos

Videnskabernes Selskabs kort, 1776.

